

Broedgevallen van Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus* en Grauwe Kiekendief *C. pygargus* in westelijk Noord-Brabant in 1994 en 1995

Kees Baselier en Hans Donkers

Samen met Hans Potters hebben de auteurs in het voorjaar van 1995 veertien broedgevallen van de Bruine Kiekendief en één van de Grauwe Kiekendief onderzocht. De paren broedden op de Slikken van de Heen-Oost en in het Roode Weelcomplex, hierna de Slikken en het Weelcomplex genoemd. In de Slikken werden in 1994 tevens acht paar broedende Bruine Kieken vastgesteld. Hiervan werden zeven nesten gevolgd. Het broedsel van de Grauwe Kiekendief wordt apart behandeld.

Beschrijving van de gebieden

De Slikken zijn gelegen aan het Krammer-Volkerak. Het is een voormalig schorregebied van c. 150 ha, dat tot medio 1987 onder invloed stond van getijdebewegingen. Als beheersvorm is gekozen voor natuurlijke ontwikkeling, hetgeen heeft geresulteerd in een sterke verruiging met vlier, wilg en harig wilgenroosje. Alle negen nesten zijn gevonden in ruigtes van laatstgenoemde vegetatie (kilometerhokken 43-44-51/52 en 43-53-14/15). Het Weelcomplex omvat de oeverlanden van een oud krekenselsel, c. twaalf kilometer lang, gelegen tussen de kernen Kruisland, Steenberg en Wouw. Onderzocht zijn de in aanmerking komende biotopen, zoals rietveldjes en rietkragen en een vernuigd perceel van c. 5 ha. De vijf nesten lagen in de kilometerhokken 43-55-54, 49-15-14 en 49-16-11.

Acht-legsel van Bruine Kiekendief, Slikken Heen-Oost, 11 mei 1994 (Hans Donkers)

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

1994: In 1994 werden in de Slikken zeven van de acht broedsels regelmatig gecontroleerd. In dat jaar kwamen uit 35 eieren 21 jongen, waarvan er 20 uitvlogen.

In 1994 werd een 8-legsel aangetroffen, dat vermoedelijk door één vrouwtje was geproduceerd. Van dit legsel zijn vijf jongen uitgevlogen. In de ons bekende literatuur is in Nederland slechts één keer eerder zo'n groot legsel aangetroffen, namelijk in De Weerribben (Woets 1986).

1995: Broedbiologische gegevens staan vermeld in Tabel 1. De paren 1-9 hebben betrekking op de Slikken, 10-14 op het Weelcomplex.

Bij de broedgevallen 4 en 5 was mogelijk sprake van bigamie, bij 11 en 14 is dit met zekerheid vastgesteld. De paren 10, 11 en 14 broedden in een cluster: de afstand tussen 10 (middelste nest) en 11 bedroeg ongeveer 35 m, tussen 10 en 14 ongeveer 100 m. Vermoedelijk arriveerde het jonge vrouwtje van 14 toen 10 en 11 al aan het broeden waren (zie verschillen in start eileg). Gemiddeld werden 5.5 eieren/nest gelegd, waaruit gemiddeld 3.3 jongen uitvlogen. Vooral in de latere nesten gingen veel jongen verloren, terwijl in de vroege nesten nauwelijks verliezen optraden. Mogelijk hield dit verband met de slechte weersomstandigheden gedurende de vroege jongenfase van de late nesten.

Tabel 1. Broedbiologische gegevens van de Bruine Kiekendief in Slikken van de Heen-Oost en Roode Weelcomplex in 1995. Het legbegin is uitgedrukt in pentades.

Breeding data of Marsh Harriers in two areas in western Noord-Brabant in 1995. Onset of laying is expressed in five-day periods.

Paar	Leeftijd/Age		Legbegin	Aantal eieren	Aantal jongen	Uitgevlogen jongen
Pair	Man	Vrouw	Onset of laying	Eggs	Nestlings	Fledglings
	Male	Female				
1	Ad	Ad	11-15/4	6	5	5
2	Ad	2kj	16-20/4	7	5	5
3	Ad	Ad	16-20/4	+	4	4
4	Ad	Ad	21-25/4	6	5	5
5	Ad	Ad	21-25/4	6	5	4
6	Ad	Ad	21-25/4	+	4	4
7	Ad	2kj	26-30/4	5	4	3
8	Ad	Ad	26-30/4	5	3	2
9	Ad	Ad	26-30/4	8	2	2
10	Ad	Ad	21-25/4	5	5	3
11	Ad	Ad	21-25/4	+	5	4
12	Ad	Ad	26-30/4	5	2	2
13	2kj	Ad	6-10/5	4	4	0
14	Ad	2kj	11-15/5	4	4	2

Opvallend is het goede broedsucces van paar 2, omdat het hier om relatief jonge, dus onervaren broedvogels gaat. Bij paar 9 zijn de eieren, gezien de vorm en de grootte (bepaald door meting) waarschijnlijk door één vrouw geproduceerd. Slechts twee jongen zijn hiervan uitgevlogen. Afgaande op de hoeveelheid ei-schalen plus het feit dat er bij een eerdere nestcontrole een aangepikt ei naast twee pullen lag, mag worden aangenomen dat er meer dan twee eieren zijn uitgekomen.

Bij één broedsel werd op 18 juni een pul met een door nestgenoten aangepikte bebloede kop gevonden. Een kleine week later lag het dood naast het nest. Doordat het jong niet als prooi diende en er veel grote prooien als Kokmeeuw en Konijn werden aangevoerd, was hier waarschijnlijk sprake van cainisme. Bij twee locaties in het Roode Weelcomplex werden resp. één en twee nestdotjes aangetroffen die bij een latere controle verdwenen bleken te zijn (waarschijnlijk opgegeten door de grotere nestgenoten).

Bij paar 13 werden vier jongen geringd die in een goede conditie verkeerden. Een week later bleken ze alle vier verdwenen, hoewel ze op dat moment nog niet uitgevlogen konden zijn. Ook de oudervogels lieten zich niet meer zien. Het is mogelijk dat de jongen door mensen uit het nest zijn gehaald.

Door bij het ringen gegevens als gewicht, klauwmaat, vleugellengte en krop te noteren, kon van de jongen, behalve bij nestdotjes, het geslacht worden bepaald. In beide gebieden werden meer mannetjes dan vrouwtjes geboren. De verhouding man:vrouw:onbekend bedroeg in de Slikken 18:11:5 en in het Weelcomplex 9:4:2.

Bij de nesten verzamelde prooien staan vermeld in Tabel 2.

Tabel 2. Prooien van Bruine kiekendieven in westelijk Noord-Brabant in 1995. *Prey items of Marsh Harriers in western Noord-Brabant in 1995.*

Soort <i>Prey species</i>	Slikken van De Heen-Oost	Roode Weel complex	Totaal <i>Total</i>
Wilde Eend <i>Anas platyrhynchos</i>	1	-	1
Eend sp. <i>Anas sp.</i>	1	-	1
Patrijs <i>Perdix perdix</i>	-	1*	1
Fazant <i>Phasianus colchicus</i>	8*	8*	16
Kievit <i>Vanellus vanellus</i>	1*	1*	2
Kokmeeuw <i>Larus ridibundus</i>	1	-	1
Postduif <i>Columba livia</i>	3	-	3
Turkse Tortel <i>Streptopelia decaocto</i>	-	1	1
Duif spec. <i>Columba sp.</i>	-	2	2
Koekoek <i>Cuculus canorus</i>	1*	-	1
Gierzwaluw <i>Apus apus</i>	1	-	1
Merel <i>Turdus merula</i>	-	3	3
Bosriet/Kl. Karekiet <i>Acrocephalus sp.</i>	1	2	2
Kleine Karekiet <i>A. scirpaceus</i>	-	1	1
Fitis <i>Phylloscopus trochilus</i>	1	-	1
Koolmees <i>Parus major</i>	1	-	1
Spreeuw <i>Sturnus vulgaris</i>	6	7	13
Rietgors <i>Emberiza schoeniclus</i>	3	4	7
Fazante-ei Egg <i>Phasianus colchicus</i>	1	-	1
Konijn <i>Oryctolagus cuniculus</i>	8	3	11
Rosse Woelmuis <i>Clethrionomys glareolus</i>	-	1	1
Woelmuis sp. <i>Microtus sp.</i>	3	1	4
Bruine rat/woelrat <i>Rattus/Arvicola</i>	-	1	1
Vis sp. <i>Fish sp.</i>	-	1	1

* = juveniel/juvenile

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

In 1994 werd op 13 juni een overvliegend mannetje en op de 25 juni een foeragerend vrouwtje boven gebied 1 waargenomen. Volgens Koks (1995) kan er zonder meer van

worden uitgegaan dat dit paar in deze contreien minimaal een broedpoging heeft ondernomen, maar is waarschijnlijk mislukt door het slechte muizenjaar.

In 1995 vloog op 3 mei een volwassen mannetje laag over het gebied. Op 11 mei werd een (hetzelfde?) mannetje nabij de latere broedplaats opgejaagd. Op 16 mei werd een vrouwtje waargenomen. Op 2 juni werd overdracht van nestmateriaal geconstateerd. Het nest werd op 12 juni gevonden in een vegetatie van harig wilgeroosje. Er lag een groezelig ei in, dat dus al enige tijd daarvoor gelegd was. Mogelijk hebben er meer eieren in het nest gelegen. Ook is het mogelijk dat het een vervolglegsel betrof (med. Ben Koks). Het vrouwtje broedde zeer vast. Bij nadering verliet ze het nest pas op het laatste moment. We vonden drie ruipennen van het vrouwtje. In tegenstelling tot veel andere roofvogelsoorten, geeft dit echter geen informatie omtrent de leeftijd. Rond 1 juli is het ei uitgekomen. Bij het ringen verkeerde het jong in perfecte conditie, de krop was voor 100% gevuld. Afgaande op de maten betrof het een vrouwtje. Als prooi werden twee Spreeuwen en drie woelmuizen vastgesteld. Het mannetje foerageerde veel in het binnendijkse gebied, boven akkers met granen en graszaad. Op 12 juni zagen we dat er binnen een kwartier driemaal prooioverdracht plaatsvond. In de eifase consumeerde het vrouwtje de prooien niet op het nest, maar enkele tientallen meters er vandaan, net als Bruine Kiekendieven doen.

In 1965 werden van de Grauwe Kiek nog vier zekere broedgevallen genoemd (van Erve *et al.* 1967), alle in Midden- en oostelijk Noord-Brabant. Later verdween de soort geheel uit de provincie (Teixeira 1979, SOVON 1987, Bijlsma 1993), om na 30 jaar weer terug te keren.

Summary: Breeding of Marsh Harrier *Circus aeruginosus* and Montagu's Harrier *C. pygargus* in western Noord-Brabant in 1994 and 1995

Creeks and marshes in the western part of the province of Noord-Brabant (c. 155 ha) were surveyed in 1994 and 1995. In 1994, 7 nests of Marsh Harriers were visited frequently; 35 eggs resulted in 21 hatchlings and 20 fledglings. From a clutch of 8 eggs 5 young fledged. Details of 14 nests in 1995 are given in Table 1, with suspected bigamy in pairs 4 and 5 and confirmed bigamy in pairs 11 and 14. Sex ratio among large nestlings was 27 males and 15 females. Prey items found on the nests are given in Table 2.

In the same area, a possible breeding attempt of Montagu's Harrier was recorded in 1994. A successful breeding attempt occurred in 1995, a single egg (probably having been part of a larger clutch) hatched on c. 1 July.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische Atlas van de Nederlandse Roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
van Erve F.J.H., Moller Pilot H.K.M., Wittgen A.B.L.M., Braaksma S., Knippenberg W.H.Th. & Langenhoff V.F.M. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum, Assen.
Koks B. 1995. Grauwe Kiekendieven *Circus pygargus* in Nederland in 1994 en 1995. De Takkeling 3(3): 32-42.
SOVON 1987. Atlas van de Nederlandse vogels. SOVON, Arnhem.
Teixeira R.M. (red.) 1979. Atlas van de Nederlandse broedvogels. Natuurmonumenten, 's-Graveland.
Woets D. 1986. Bruine Kiekendieven in de Weerribben (1975-1985). Vogeljaar 34: 257-270.

Adressen:

Kees Baselier, Voorstraat 130, 4702 ET Roosendaal
Hans Donkers, Sophiastraat 22, 4701 GT Roosendaal